

jetunionens sociallovgivning). De ryska lönerna ligger därför långt under lönerna i väster. Trots produktionens ökning har levnadsstandarden under årtiondet före kriget endast obetydligt stigit, delvis beroende på att produktionen i relativt ringa grad inriktats på konsumtionsvaror. Då reserapporterna omtalar att fortfarande massan av ryska arbetare lever i närheten av existensminimum blir detta uttalande missvisande om man icke tillägger att vad som är existensminimum i Ryssland skulle anses som elände hos oss.

I några fall har resenärerna kommit in på inkomstskillnaden mellan olika grupper. De omtalar att en genomsnittlig arbetarlön är 600—700 rubel i månaden och nämner tillika att man i restauranger och affärer träffar ryssar som lägger ner 1.000-tals rubel på lyxvaror och delikatesser. I själva verket är inkomstskillnaderna i Ryssland oerhörda; inom samma bransch kan en arbetare normalt förtjäna ungefär fyra gånger så mycket som en annan, företagschefer, konstnärer och andra kan komma upp till årsinkomster på 100.000-tals rubel. Denna fullständiga brytning med jämlikhetens princip hör till de centrala fakta i den ryska regimen under Stalin. Ett framhävande härav är sakligt oändligt mycket viktigare än att berätta detaljer från ryska fabriker eller välfärdsinrättningar, som likaväl kunde passa i en skildring från Sverige, England, USA, Tyskland under nazismen eller praktiskt taget alla andra industriellt utvecklade länder.

Man kan i Ryssland även leva på räntor. De väldiga inkomsterna för vissa grupper möjliggör sparande, och det sparade kapitalet kan insättas i bank mot fyra procents ränta; inkomstskatten är ytterst låg — skatterna är i huvudsak indirekta — och någon arvsskatt finns inte. Den officiella kommunistiska ideologin på denna punkt förkunnas på ett kostligt sätt av en av resenärerna. Man kan inte bli "kapitalist" i Ryssland, skriver han, men man kan bli "rentier". Alltså en person med stor arbetsfri inkomst, eventuellt genom arv, kallas inte kapitalist utan rentier; med denna namnförändring är saken klar.

Mest påtaglig är emellertid den verklighetsförfalskning som uppstår genom att den ryska regimen innebär på centrala områden förtiges eller endast beröres i oklara och undvikande ordalag. Vilken svensk arbetare som endast hämtar sin kunskap ur dessa artiklar kan ana att strejkförsök är belagda med hårda straff, att ett system av straff och belöningar, som i Sverige skulle betraktas som utslag av tyranni användes för att egga arbetsintensiteten, att möjligheten att flytta mellan olika fabriker och orter är så strängt beskuren, att den ordinära arbetaren är helt bunden vid sin syssla? Man kan icke ens ur reportaget utläsa att Ryssland efter nazismens likvidation är världens strängaste polisstat, att varje antydning till opposition mot den bestående regimen kan bestraffas utan dom och rannsakan, att miljoner människor på grund av sitt politiska uppträdande hålles i fängelse eller koncentrationsläger, att stöld av allmän egendom, även då det gäller minderåriga, är belagd med dödsstraff — den starka samhällsandan

hindrar stöld från biblioteken, säger en av resenärerna.

Då resenärerna diskuterar de ryska valen kommer deras vilja till förståelse till vackra uttryck. Beundran över ett valdeltagande på mer än 99 procent är stark. Ren okunnighet torde vara ursäkten för att denna beundran icke stöddes av reflexionen att ryssarna måste vara världens piggaste och friskaste folk; i alla andra länder förutsattes att tre eller fyra procent av väljarna på grund av sjukdom, ålder osv. är absolut förhindrade att infinna sig. Man påpekar att valet inte är alldeles fritt, men det uppges dock vara "en förskola till en kommande politisk demokrati". Det går ju nämligen att uttrycka sin opposition genom att inte rösta på någon av de officiella kandidaterna. Att varje försök att agitera mot eller ens kritisera det härskande partiet är livsfarligt är däremot en detalj som ingen finner vara värd att omnämna.

Herbert Tingsten

Utrikesminister Undén har på senaste tiden

varit benägen att i den offentliga debatten ta på viktiga frågor med alltför stor lätthet — en lätthet som han måhända själv associerar med det lekfulla. Gårdagens uttalande om utrikesdepartementets rekrytering och organisation är det senaste exemplet. Hr Undén kritiserar med skärpa en uppfattning enligt vilken hänsyn skulle tas till adlig börd och förmögenhet vid departementets rekrytering. Veterligen har aldrig någon hävdad den här påtalade uppfattningen. Däremot har det ostridiga faktum konstaterats att våra diplomatiska tjänstemän i oproportionerligt stor utsträckning rekryteras ur aristokratiska och förmögna kretsar, beroende på dels att utrikestjänsten med orätt anses vara en väsentligen ceremoniell och elegant verksamhet, dels att det är svårt för personer utan förmögenhet att skaffa sig de för inträde erforderliga språkkunskaper och att föra ett "ständsmässigt" liv under de första tjänstgöringsåren. I själva verket erkänner hr Undén själv detta förhållande då han betonar betydelsen av att departementet genom en donation satts i tillfälle att bekosta språkstudier för aspiranter.

"Pratet" om att departementet skulle vara omodernt och arbeta i förlegade former berör utrikesministern likaså med lätt hand. "Betecknande är", säger han bland annat, "att UD-män ofta får anbud om enskild tjänst eller andra offentliga institutioner." Ingen bestrider att åtskilliga högt kvalificerade krafter finns inom departementet. Men hr Undéns yttrande måste fattas som en antydning om att verkets tjänstemän i regel är sällsynt skickliga. Då de som antas till attachéer i departementet i regel inte är exceptionellt dugliga och då alla utom de speciellt odugliga avancerar till generalkonsuler eller ministrar, kan detta påstående inte gärna vara riktigt. Även på denna punkt framträder en viss motsägelse i utrikesministerns uttalanden. Den som på annat område stannar som byråchef blir minister i utrikesdepartementet, säger hr Undén. Men därmed är ju erkänt att departementets tjänstemän har speciellt stora karriärmöjligheter, dvs. att de på andra områden ofta icke skulle nå de höga poster som diplomatin erbjuder dem; med andra ord, många tjänstemän måste intellektuellt stå lägre än deras rangställning anger. Utrikesministern kommer till samma ovedersärliga slutsatser som kritiken, men söker dölja detta, kanske också för sig själv, genom att skarpt angripa denna kritik.

Socialism och frihet

Häromdagen erinrade Handelstidningen med all rätt om att den socialdemokratiska politiken leder till "ekonomisk diktatur", till alltmer total statlig kontroll över samhällslivet. En sådan kontroll, eller riktigare en sådan dirigerings, blir i stor utsträckning möjlig redan utan socialisering, genom priskontroll, byggnadslicenser och andra regleringar som i realiteten gör det möjligt för staten, dvs. för regeringen och byråkratin, att behärska och styra näringslivet. Strävandet att utvidga denna statsdirigerings framstår alltmer som en av maktbegär betingad expansionstendens, den fortgår oberoende av om nämnvärda fördelar för den stora allmänheten kan uppnås genom nya ingripanden. Politiken och förvaltningen, som i allt högre grad blir blott två sidor av det härskande partiets maktutövning, söker vidgat utrymme, ökad myndighet på det enskilda förvärvslivets och de enskilt verksamma människornas bekostnad. Med den socialisering som framställs som målet är fulländningen nådd. Den innebär den ekonomiska frihetens förintelse. Men den innebär också den politiserade byråkratins totala seger. En förtjänstfull insats inom statspartiet blir den viktigaste förutsättningen icke blott för uppnående av höga poster inom den egentliga statsförvaltningen, utan också för avancemang inom de nya områden som underläggs staten. För att bli företagsledare måste man i första hand vara politiker; det är den aktive partimannen för vilken alla karriärer står öppna.

Med en sådan utveckling blir också den medborgerliga friheten ställd i fara. En stat som sköter alla de ekonomiska livets funktioner kan icke lämna opinionsbildningen kvar som en frihetens oas i en öken av statlig reglering. Steg för steg kommer rikriktningen att genomföras till dess det gamla reaktionära idealet nås: en följsam massa, som utan debatt och opposition styrs av statliga funktionärer.

Ett botemedel mot svagheterna ligger, såsom ofta sagts, i att i större omfattning än nu sker på högre poster inta personer utanför karriären. Detta sker, som hr Undén påpekar, i viss omfattning på chefsposterna, men det kunde sannolikt med fördel ske i flera fall än tidigare. På mellanposter kan enligt hr Undén systemet ej tillämpas, ty då bleve banan för oberäknelig och ungdomar avskräcktes att söka sig in. Varför

skulle denna synpunkt vara viktigare i fråga om mellanposter än när det gäller chefsposter? Och varför skulle det just i utrikesdepartementet ur rekryterings synpunkt vara nödvändigt att så gott som alla aspiranter är förvissade om att nå chefsposter?

Det är emellertid ett misstag att tro att dessa utvecklingstendenser är ett arv från marxismen. För den äldre, av Marx och Engels influerade socialdemokratin stod det klart att en genomförd statlig dirigerings av samhällslivet skulle leda till ett olidligt tvångsvälde. Det socialistiska samhälle som man eftersträfvade skulle förverkligas först med statens avskaffande. I en situation då produktionsapparaten blivit tillräckligt stark för att ge alla en god bärning skulle en tvångsfri sammanlevnad mellan människorna ersätta den statliga ordningen. Utopismen i denna tankegång är uppenbar. Men det måste fasthållas att den icke var frihetsfientlig; friheten var för Marx parollen framför alla andra, och med frihet menade han, liksom alla människor på den tiden, frihet även gentemot staten.

De tre socialistiska huvudriktningarna har stannat i helt skilda attityder inför den gamla marxistiska tankegången. Syndikalismen har visat den största troheten. Statsocialismen är, säger man fortfarande, av

ondo, den medför andlig och materiell ofrihet. Denna synpunkt drives så långt att själva den politiska verksamheten föraktas eller försummas. Genom en generalstrejk eller någon annan aktion vid sidan av politiken skall den sociala revolutionen genomföras, och den skall innebära statens upplösning och de fria produktionsanslutningarnas triumf. Troheten mot idén har lett till total maktlöshet, men också till en fördomsfritt intellektuell inriktning, som gör syndikalisterna till ett salt inom arbetarklassen. Kommunisterna har klarat dilemman på ett annat sätt. Man säger sig eftersträva statens avskaffande och den totala friheten, men detta tillstånd måste förberedas genom diktatur, förtryck och rikriktning under en tid som först beräknades till några årtionden, men nu antas omfatta århundraden. Under senaste tiden har denna form av förljugen utopism förenats med påståenden om att friheten redan är

realiserad i den kommunistiska diktaturen, en uppfattning som helt bryter mot det ursprungliga och stora perspektivets grundtankar.

Socialdemokratin har valt en tredje väg. Under bevarande av några marxistiska synpunkter har grundläggande idéer, bland dem tankarna om staten och friheten, övergivits. Det omdaningsarbete för vilket partiet sätter in sin kraft innebär helt enkelt en fortskridande expansion av statsverksamheten. Att en stat som omspannar allt är en fara för friheten, att Marx på denna punkt hade rätt, det är en tanke som man inte vill diskutera. Den paradoxala situationen föreligger alltså att den frihetslinje som för Marx liksom för de stora liberala tänkarna under 1800-talet var huvudsaken i dag uppbäres av socialismens motståndare.